

На сьогодні, для правильного відображення в обліку кредитної діяльності банку, зазвичай, використовують автоматизовані облікові системи, які дають змогу ефективніше забезпечити відображення кредитних операцій на облікових регістрах банку відповідно до первинних документів. При цьому не втрачаючи первісних даних на механічних носіях та забезпечуючи можливість подальшого моніторингу кредитної діяльності банківської установи.

Література:

1. Пилипенко С. М., Гелей Л. О. Проблемні аспекти обліку кредитів банку Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2019. Вип. 40. С. 184-190
2. Джулій Л. В., Грицаюк М. Організаційні аспекти та система обліку депозитних операцій комерційних банків. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2017. № 3(1). С. 136-139
3. Петраковська О. В. Особливості побудови плану рахунків бухгалтерського обліку банків України. Формування ринкових відносин в Україні. 2015. № 4. С. 176-180
4. Клименко К. А., Белозерцев В. С., Харакоз Л. В. Відображення кредитної діяльності банку в бухгалтерському обліку. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2021. № 2. С. 104-108

Саричева К.П.,

здобувач вищої освіти

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Златова М.Г.,

здобувач вищої освіти

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Найда А.В.,

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

НАУКОВО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ШКІЛ

Історичний шлях розвитку бухгалтерського обліку формувався століттями. Визначення основних історичних аспектів розвитку бухгалтерських шкіл має важливе значення для розуміння сутності бухгалтерії.

Італія вважається батьківщиною бухгалтерського обліку. Італійська школа стрімко розвивалася у різних напрямках і тому поділялася на три інших – ломбардську, тосканську та венеціанську.

Тосканська школа започаткувала та розвинула юридичний напрям обліку,

а венеціанська - притримувалася економічного напрямку. Об'єднати і економічну, і юридичну мету обліку вдалося ломбардській школі, засновник якої Франческо Віллі (1801-1884) перетворив бухгалтерський облік у теоретичну дисципліну.

Об'єкт обліку ломбардської школи - не правові відносини, а матеріальні або грошові цінності. Предмет обліку – договір. Усі рахунки в обліку повинні відкриватися зберігачам (особам, які працюють усередині підприємства) і кореспондентам (особам, стороннім щодо підприємства); координація прав та зобов'язань між ними здійснювалася шляхом подвійного запису [1].

Тосканська школа започаткувала та розвивала юридичний напрям у обліку. Суть підприємства у тосканській школі полягала в людях, які в ньому працюють. Франческо Марчі (1822-1871) всіх працівників поділяв на 4 групи: 1) агенти (матеріально-відповідальні особи); 2) кореспонденти (особи, з якими ведуть розрахунки); 3) адміністратор; 4) власник. Його персоналістична теорія полягала в тому, що кожній групі осіб відповідають окремі рахунки. Джузеппе Чербоні (1827-1917) заснував логісмографію - вчення, яке полягало в послідовній персоналізації рахунків. Предмет вивчення - права і зобов'язання фізичних та юридичних осіб. В основі теорії лежало два принципи: 1) персоніфікації (кожному рахунку відповідала певна особа, група осіб); 2) дуалістичності (сума кредиторської заборгованості підприємства його власнику завжди дорівнює сальдо розрахунків цього підприємства з агентами і кореспондентами) [2].

Венеціанська школа рахівництва розвивала економічний напрям, притримуючись думки, що облік має вивчати не кількісну і якісну структуру господарських цінностей, а їх вартість. Фабіо Беста (1845-1923) розробив теорію капіталу – концепції, згідно з якою об'єктом обліку є не цінності як такі, а їхня вартість. Основа обліку - зміни у складі матеріальних цінностей [1]. Основна особливість економічного напрямку полягає в тому, що переміщення цінностей не змінює їх обсяг і оцінку, а отже, є несуттєвим для оцінки економічної роботи підприємства [2]. Дж. Л. Кріта трактував облік як економічну науку, мета якої – виявлення результатів діяльності підприємства. Подвійний запис розглядався як наслідок змін у складі цінностей: дебет указує на їх збільшення, а кредит – на зменшення [1].

Італійські школи поєднувало трактування обліку як засобу управління, але відрізняла мета. Пояснення подвійного запису трактувалося італійцями правилом Е. Дегранжа: "Той, хто одержує, – дебетується, той, хто видає, – кредитується". Особливістю поставало тлумачення всіх рахунків як особистих [2].

Французька школа рахівництва, на відміну від змішаної італійської, запровадила лише економічний напрям обліку. Бухгалтерський облік розглядався з економічної точки зору як частина політичної економії. Бухгалтерська теорія окремо, практика – окремо [1].

На відміну від більшості італійців, мета обліку французької школи - визначення ефективності господарської діяльності підприємства, а не контроль за збереженням цінностей. "Бухгалтер – це економіст, а не сторож чужого

добра"

Економічне трактування французької школи пояснювало всі рахунки як рахунки засобів і процесів (операційних), а трактування подвійного запису було таким: "Немає надходження без витрат".

Прибутком можуть вважатися тільки грошові надходження: «Немає грошей - немає прибутку». Французи запровадили макрооблік; пропонувати оцінювати цінності за собівартістю; приділяли значну увагу обліку витрат і калькулюванню готової продукції та трактували баланс як рівність доходів і видатків.

Представники французької школи досліджували економічні категорії в обліку - амортизацію, прибуток, собівартість (Л. Сей); ввели поняття "перманентний інвентар"; макрооблік (Е.П. Леоте і А. Гільбо), розробили вчення про широку й вузьку амортизацію (Ж. Г. Курсель-Сенель). Удосконалювали форми рахівництва, розробили французьку форму рахівництва (Р. Делапорт) [2].

Німецька школа рахівництва вважала, що облікова процедура - це і мета, і предмет, і метод бухгалтерії. Сутність обліку - в документах та регістрах, що надходять до бухгалтерії. Засновником цієї школи був І. Шер.

Концепція німецької школи щодо визначення бухгалтерського обліку полягала в підході до обліку не ззовні (пошук облікового змісту бухгалтерії в інших науках, наприклад, у політичній економії, як робила французька школа, або у юриспруденції, як у італійців), а зсередини. Поза бухгалтерії немає обліку.

Обліковий зміст шукали в самій процедурі облікового процесу, тому основний напрям німецької школи назвали *процедурним*. *Було створене балансоведення*.

Для німецької школи було характерним вивчення фактів господарського життя шляхом дедукції, рухаючись від загального до часткового, а саме - від балансу до рахунків. Баланс трактували як рівність дебетових і кредитових сальдо [2].

Французька та італійська школи трактували дебет і кредит будь-якого рахунку як якісно однорідні поля (теорія одного ряду рахунків). Німецькі вчені вважали, що значення дебету і кредиту змінюється залежно від того, про активний чи про пасивний рахунок йде мова (теорія двох рядів рахунків).

Підхід процедурної концепції до вивчення бухгалтерського обліку у вигляді математичних формул в майбутньому вплинув на впровадження комп'ютерної техніки в облікову практику. Тобто, німецька бухгалтерська школа сприяла розвитку обчислювальної техніки, створенню карткових форм обліку, поширенню математичних і статистичних методів, уніфікації Плану рахунків [2].

Англо-американська школа спиралась на новий напрям обліку – психологічний. Ціль – перетворити облік в інструмент управління. Використовувалася схема: стимул – реакції. Документ – стимул; реакція бухгалтера повинна бути передбачена цим стимулом = документом.

Були створені принципово нові ідеї, яку не мали прямого відношення до

подвійного запису, а саме: 1) натуральні вимірники; 2) стандартні витрати; 3) центри відповідальності; 4) управлінський облік; 5) біоховеризм.

Завдяки психології підтримувалась стандартизація бухгалтерської роботи. Створювався набір заздалегідь продуманих варіантів – рішень. Подальший розвиток напряду привів до появи управлінського обліку.

Представник школи Гаррісон вважав справжнім вимірником натуральний, адже грошовий вимірник є похідним від натурального. Це відрізняло англо-американську школу від інших, які вважали істинним лише грошовий еквівалент. Натуральний вимірник розвивав бухгалтерію від синтетичного до аналітичного обліків, та надавав умови для створення стандартів – норм витрат. За допомогою «стандарт-костс» бухгалтерія розвивалася у напряду планування та управління підприємством. Але спирання на «нормальний» (стандартний) процес дало змогу цій школі зрозуміти, що варто оцінювати і реальний процес; створювати алгоритм дій не для «нормального» процесу, а для більш стресових ситуацій – недостачі, зайві витрати, крадіжка [3].

Отже, італійська бухгалтерія спиралась на юридичні традиції, французька – працювала в економічному напряді, німецька – створила балансоведення, спираючись на процедури, а англо-американська – притримувалась психології та управлінського обліку. Але, у сучасному світі, бухгалтерія не має такого національного поділу, а складається з праць та досягнень усіх перелічених (і неперелічених) шкіл та постає такою багатосторонньою, якою вона є. Важливо було зрозуміти ідеї вчених цих країн, не знецінюючи кожен з них, а використовувати найкраще з них .

Література:

1. Корягін М.В. Основи наукових досліджень : навч. посібник / М. В. Корягін, М.Ю. Чік. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: Алерта, 2019. 492 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Наукова школа: її ознаки та умови формування / Ф.Ф. Бутинець // Вісник ЖДТУ. – 2011. – №4. – С. 8-15
3. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней : [учеб. пособие] / Я.В. Соколов. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.